

Výskumný projekt Kresťanskodemokratickej akadémie KREDIT
„Budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky“

eZborník

z úvodného stretnutia 30.novembra 2016

Ivan Šimko: Rozoslaný metodický príspevok

Je to práve 27 rokov, čo bratia Ján a Ivan Čarnogurskí, Konštantín Viktorín, Miroslav Tahy, Anton Selecký, Hana Ponická a Ivan Hoffman vyzvali kresťanov, aby zakladali kresťansko-demokratické kluby. Bolo to v čase, keď sa končil vtedajší starý režim a začali sa utvárať prvé štrukturálne prvky toho nového, slobodného. Politicky tomuto obdobiu dominovalo hnutie Verejnosť proti násiliu, zrodené v dňoch Nežnej revolúcie a na niekoľko mesiacov naozaj masové a ľudové. Predstavovalo vôľu miliónov ľudí v našej vlasti, ktorí si želali skutočnú zmenu. Nemalo svoju históriu, a onedlho sme sa mohli presvedčiť, že ani budúcnosť. Na prelome novembra a decembra 1989 však bolo hnutie VPN mocné a zdalo sa, že za ním stojí každý, kto nechce, aby komunistická diktatúra pokračovala. Veľmi dobre si pamätám, ako mi jeden z protagonistov vtedajšieho VPN, silný muž tých dní, vyčítal, že trieštíme sily. Naše vzťahy zostali priateľské, ale dodnes mi vyčíta, že kresťania by mali byť kresťanmi v kostole a doma, je to ich súkromný postoj k životu a k Bohu, i on je

napokon kresťanom, ale politicky by sa mali angažovať v stranách, ktoré majú politické programy. Nie náboženské.

Napriek tomu, že vzťah VPN a rodiaceho sa Kresťanskodemokratického hnutia bol od počiatku poznačený týmto postojom, ktorý pred prvými slobodnými voľbami v júni nasledujúceho roku vyústil do vyloženej rivality, boli to práve ľudia VPN (a na úrovni federácie Občianskeho fóra) a KDĽ, ktorí spoločne „ťahali gaštany z pahreby“, teda tí, čo mali odvahu pustiť sa do neľútostného zápasu so starou mocou a neistého a nepreskúmaného boja za vybudovanie politicko-mocenských štruktúr demokratického štátu a transformácie celej spoločnosti na podmienky slobodného režimu s trhovým hospodárstvom. Po rozpade a politickom zániku VPN sa KDĽ stalo hlavným protagonistom tohto zápasu na celé roky. Bolo dobre, že tu už vtedy bolo.

A môžem dosvedčiť, že to nebola iba chladná politická kalkulácia. Koncipovanie kresťanstvom inšpirovanej politiky, ktorej nositeľom bola politická strana, poctivo sa hlásiaca k tejto inšpirácii, zodpovedalo tomu, čomu sme mnohí vtedy verili. Ako kresťania sme nemohli byť ľahostajní voči svetu, v ktorom žijeme. Neboli sme ani vtedy, keď nás prenasledovali. Napokon boli to práve kresťania, kto na Slovensku najviac vzdoroval ateistickému režimu. O to viac sme považovali za našu povinnosť angažovať sa v slobodnom režime. Boli sme presvedčení, že naše náboženské presvedčenie, teda presvedčenie o tom, aký zmysel má ľudský život, aký postoj by sme mali mať voči našim spoluobčanom, teda bližným, a samozrejme aj voči nášmu Stvoriteľovi, nie je iba súkromnou vecou každého z nás. Musí sa to prejavovať i v našej činnosti voči spoločenstvu, v ktorom žijeme. Verili sme, že naše presvedčenie má i verejný rozmer. Z takejto viery sa zrodila masová a vnútorne neobyčajne pevná politická strana KDĽ.

Neskôr sme ale zistili, že hoci v zápale o naše náboženské presvedčenie sa môžeme zhodovať, na konkrétne politické otázky, neraz i veľmi závažné, sa naše názory začali niekedy rozchádzať. Prvou takou veľkou vecou bol rozpad Československa. Medzitým sa tiež položili základy ekonomickej transformácie, ktoré založili na desaťročia základy hospodárskeho a sociálneho života našej spoločnosti, kde sme sa dostali do vleku našich politických spojencov a myslím si, že tak trochu i do rozporu s tým, čo by sme mali robiť podľa nášho kresťanského presvedčenia.

I do života nášho politického spoločenstva napokon vstúpili bežné maniere politického zápasu o moc, o pozície, často nie práve kresťanské. A prišli aj ďalšie politické témy, čo nás štiepili. I bežné ľudské chyby, nie vždy šťastné rozhodnutia, možno aj trochu únava. I ten náš zápal o presvedčenie možno trochu pohasol.

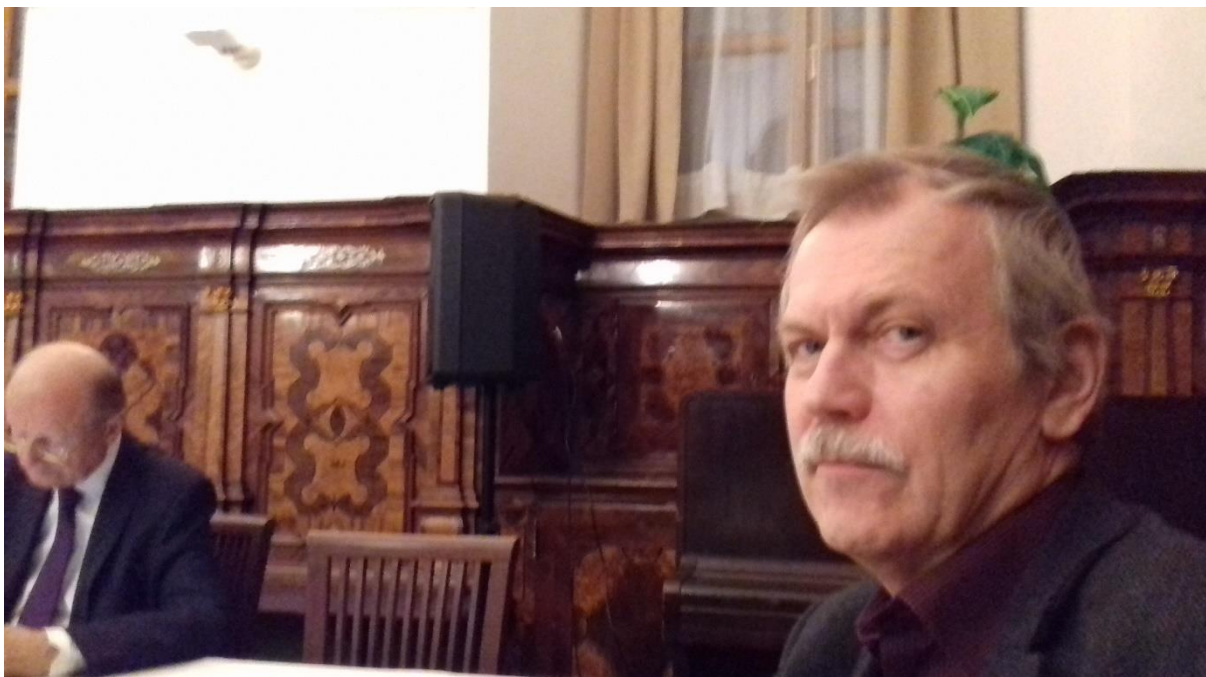
A tak po dvadsiatich šiestich rokoch napokon kresťanská demokracia vypadla z najvyššej politiky. A opäť sa dostávame k otázke, ktorá bola aktuálna vtedy v novembrových dňoch roku 1989. Ako by sa kresťania, ktorí berú svoje presvedčenie vážne, a ktorým nie je jedno, ako žijú ich blížni okolo nás, mali správať? Preto si myslím, že práve táto skúsenosť je dobrou príležitosťou, aby sme si kládli i základné otázky, niektoré nanovo a niektoré možno i také, čo sme si doteraz ani nepoložili.

Najdôležitejšie pre budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky sa mi zdajú tri. **Po prvé, je to tá otázka, či má zmysel, aby jestvovala špecifická politika, ktorá sa utvára na základe kresťanského presvedčenia o človeku a jeho spoločnosti?** Ak si na túto otázku odpovieme záporne, tak si potrebujeme potom zodpovedať, ako by sa teda mal kresťan v spoločnosti správať. Ak však bude naša odpoveď, že špecifická

kresťanská politiky má význam, tak je tu potom **druhá otázka, a to je, kto by mal byť nositeľom takejto politiky?** Mala by to byť štandardná politická strana? Pod štandardnou stranou mám na mysli takú, čo je otvorená členskej základni, združenej na základe spoločného politického programu. Alebo by to mala byť nejaká strana nového typu? Alebo by to mohli byť kresťania rozptýlení po celom politickom spektre? A napokon je tu **tretia otázka, a to je, či môže byť nositeľom kresťansky inšpirovanej politiky ešte KDĽH?**

Ak chceme hľadať odpoveď na otázku budúcnosti kresťansko-demokratickej politiky na Slovensku, uvedené otázky nemôžeme obísť. Nechcem dnes anticipovať budúce odpovede. Majme slobodu dotknúť sa pri našom uvažovaní a skúmaní čohokoľvek! Ja však v nasledujúcich mesiacoch našej spoločnej práce budem vychádzať z hypotézy kladných odpovedí na vyššie uvedené otázky a budem pre to hľadať argumenty. Všetky tri hypotézy však môžeme smelo spochybníť, skúmať, či platia, a ak by sme napokon dospeli k názoru, že neplatia, tak by sme potom mali z toho vyvodíť nejaké dôsledky.

Toto skúmanie bude prebiehať v ovzduší dramatických antisystémových zmien aj u nás, ale napokon i v celej našej civilizácii. Myslím si, že ak má kresťanská demokracia nielen prežiť, ale ak má jej prežitie mať skutočný zmysel, aby sa stala nádejou pre budúcu politiku, tak by mala byť schopná tieto zmeny prijať. Tak ako prijímame búrku. Ako historický vietor, ktorý láme systém, čo zastaral. Systém, ktorý veľké množstvo ľudí vníma ako nespravodlivý. Tieto premeny prinášajú neistotu, obavy a i reálne riziká. Ale prijmime ich ako pozitívny dej! Ako výzvu pre najlepšie mozgy našej doby, aby raz znovu stvorili z ničoho niečo. Aby vymysleli nový, spravodlivejší systém, ktorý bude nielen mediálne príťažlivý, ale bude aj fungovať. A som presvedčený, že práve dvetisíc rokov staré učenie nášho Majstra, nám pre takéto nové usporiadanie môže poskytnúť skvelú inšpiráciu. K takémuto intelektuálnemu ale i reálne politickému dobrodružstvu si Vás, priatelia kresťanskí demokrati, dovoľujem pozvať!

Ľubomír Vičák: Zámer projektu

A. Štruktúra

Vecný zámer:

Pripraviť víziu kresťanskodemokratickej politiky pre ďalšie obdobie na základe analýzy súčasného stavu spoločnosti, zistených názorov a predstáv širokej škály kresťanských demokratov a analýzy spoločensko-politického vývoja a spracovať ju do odbornej štúdie.

Aktivity projektu:

1. Analýza súčasného stavu kresťanskodemokratickej politiky
2. Zistenie názorov politikov a občanov - súčasných, resp. potenciálnych kresťanských demokratov - na obsah a priority kresťanskodemokratickej politiky
3. Formulovanie konzistentnej vízie kresťanskodemokratickej politiky pre ďalšie obdobie

Harmonogram riešenia:

1. Úvodné pracovné stretnutie (kick off meeting) 30.11.2016
Cieľom tohto úvodného pracovného stretnutia je dať impulz k našim ďalším aktivitám tým, že načrtneme rozsah problému, vyjadríme naše úvodné pozície a sformulujeme pracovné hypotézy.
2. Analyticko-syntetické práce na štúdiu do 30.04.2017
Ďalšie práce na výskumnej úlohe budú pokračovať prípravou materiálov a diskusiou na pracovných stretnutiach k hlavným témam našej doby. Môžeme uvažovať a diskutovať o rozličných konceptoch a riešeniach, ale konzistentná kresťansko-demokratická politika k nim musí nakoniec zaujať jednoznačné stanoviská. V priebehu tohto obdobia budú usporiadané viaceré pracovné stretnutia (workshopy) k jednotlivým problémovým témam.
3. Zisťovanie názorov kresťanskodemokratickej základne do 30.04.2017
Paralelne s analytickými aktivitami bude realizované zisťovanie názorov potenciálnej kresťanskodemokratickej základne formou dotazníka. Zistenia z dotazníka budú analyzované a zapracované do výsledného materiálu -

nemôžu však byť určujúcimi pre stanovenie obsahu kresťanskodemokratickej politiky, ale bude to dôležitá informácia o aktuálnom stave jej vnímania a možnostiach presadzovať v našej spoločnosti kresťanskodemokratickú politiku.

4. Vydanie štúdie a záverečná konferencia máj, jún 2017
Pracovné materiály budú integrované do štúdie, ktorá bude vydaná ako knižná publikácia. Na záverečnej konferencii budú prezentované dosiahnuté výsledky.

B. Nový ekonomický koncept

Ak odpovieme kladne na prvú otázku - *či má zmysel, aby jestvovala špecifická politika, ktorá sa utvára na základe kresťanského presvedčenia* - objavuje sa prirodzene otázka, v čom má byť takáto politika špecifická. Nechcem sa v tejto chvíli zaoberať týmto problémom komplexne - odpoveď by mala nakoniec vyplývať z riešenia nášho výskumného projektu - ale chcem upozorniť na dôležitú, podľa nás jednu z najdôležitejších tém, ktorej by sa kresťanskodemokratická politika mala venovať. Tou témou je **majetková nerovnosť, resp. rozdelenie bohatstva v spoločnosti**. Je to téma, ktorej sa dnes čoraz viac venujú ekonómovia rôzneho ekonomicko-politického presvedčenia a čoraz viac sa presadzuje názor, že bez jej správneho riešenia nebude možný nekonfliktný spoločenský vývoj.

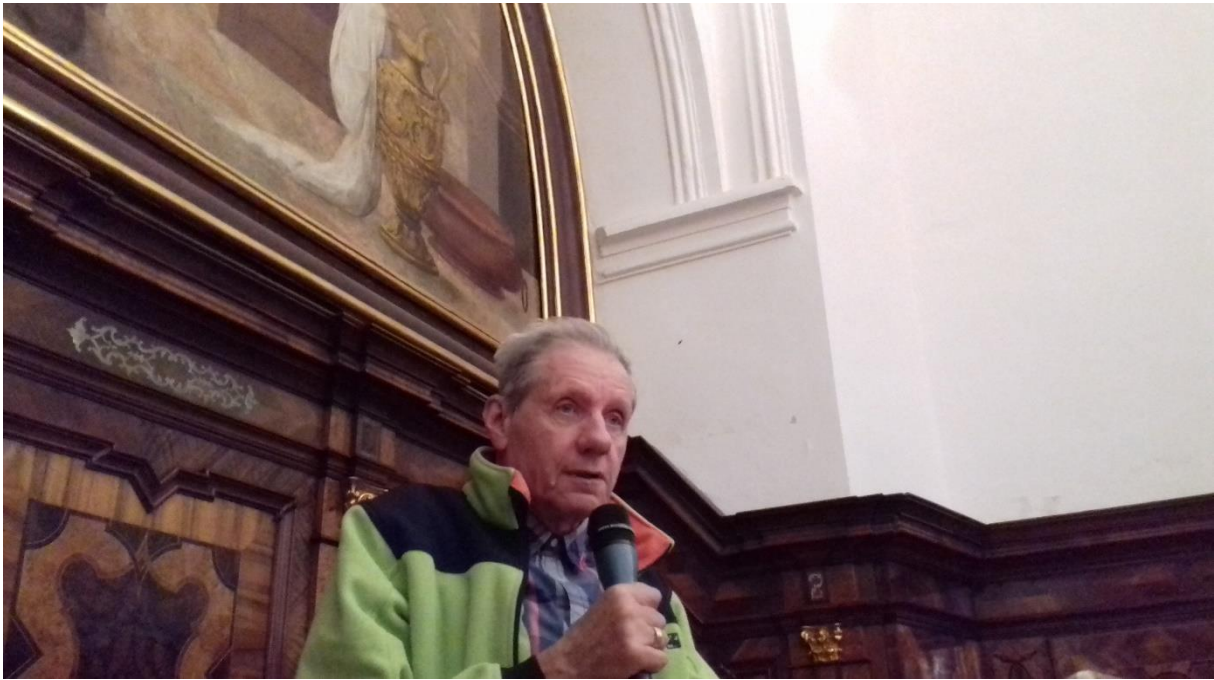
Rozdelenie bohatstva je dlhodobo jednou z najväznejších tém spoločnosti. Ešte donedávna, v druhej polovici 20. storočia, (liberálni) ekonómovia a (pravcoví) politici boli presvedčení, že liberálno-kapitalistický model založený na slobodnom trhu a čo najmenších zásahoch štátu do hospodárstva zabezpečí optimálny vývoj, t. j. že majetková nerovnosť po počiatočných výkyvoch v priebehu industrializácie a hospodárskeho rozvoja bude klesať. Najnovšie ekonomicko-štatistické analýzy však ukazujú, že táto zákonitosť neplatí. Thomas Piketty v knihe *Kapitál v 21. storočí* dokazuje, že liberálno-kapitalistický systém - ponechaný sám na seba - rozširuje priepasť medzi bohatými a chudobnými. Čím „dokonalejší“ trh, tým výraznejší je tento trend: „Primárny destabilizačný faktor súvisí s tým, že súkromná miera výnosu z kapitálu môže byť dlhodobo výrazne vyššia, ako je miera rastu dôchodkov a produkcie. Uvedená nerovnosť naznačuje, že bohatstvo naakumulované v minulosti rastie rýchlejšie ako produkcia a mzdy.“

Na začiatku postkomunistického obdobia sme aj my, slovenskí kresťanskí demokrati, trochu naivne podľahli mámeniu poučiek o neviditeľnej ruke trhu, ktorá potrebuje len to, aby ju verejná moc nechala na pokoji, a ona sa už postará o materiálne bohatstvo, teda o šťastie pre všetkých. Ale že v reálnom svete to tak nefunguje, sme sa presvedčili aj na Slovensku - majetkové rozdiely, ktoré často vznikli v dôsledku nespravodlivej privatizácie, mafiánskych praktík, ale aj ekonomických zákonitostí liberálne nastaveného trhového hospodárstva, vygenerovali zopár skupín extrémne bohatých, ktorí využívajú, resp. zneužívajú svoje bohatstvo nielen v hospodárskej sfére, ale i v politickej.

Tak bol vytvorený základ pre oligarchizáciu Slovenska. Oligarchovia využívajú stále výraznejšie svoj majetok ako nástroj politického presadzovania vlastných záujmov: financovanie kampaní, podpora politických strán a spriaznených politikov, vydieranie odchodom investícií a podobne. Výrazná majetková nerovnosť sa stáva veľkou prekážkou fungovania demokratických procesov, oslabuje demokraciu a podporuje extrémizmus, prináša sociálnu nespokojnosť a napätie, ktoré môže vyústiť až do nastolenia autokratického režimu. Rôzne parciálne ekonomické a legislatívne opatrenia môže trochu situáciu zlepšiť, ale nemôžu natrvalo tieto problémy vyriešiť, dokiaľ nebude odstránená ich podstata - neprimerané majetkové rozdiely.

Keďže ambíciou kresťansko-demokratickej politiky by malo byť formovanie a chránenie priestoru pre dôstojný život každého človeka, tak je zrejmé, že kresťanská voľba musí stáť na strane toho, koho dôstojnosť je v konflikte kapitálu a práce viac ohrozená. Kapitál je v tomto protirečivom vzťahu zo svojej podstaty silnejší, flexibilnejší a často oveľa brutálnejší. Preto verejná moc má dbať na to, aby kapitál predovšetkým dodržiaval, a nie formoval pravidlá, a musí chrániť tých, ktorí preň pracujú, aby mu neboli vydaní na milosť a nemilosť. Toto je úlohou kresťanskej politickej voľby v antagonizme kapitálu a práce.

Tieto úvahy by nás mali inšpirovať k tomu, aby sme sa pokúsili sformulovať **nový kresťansko-demokratický ekonomický koncept** pre spoločnosť, v ktorej nie sú neprimerané majetkové rozdiely medzi občanmi, spoločenské vrstvy zvyšujú svoj ekonomický potenciál približne rovnako, v spoločnosti je zabezpečená práca pre každého, kto chce pracovať, a je eliminovaný neprimeraný vplyv finančných skupín a oligarchov. Lebo pokrok a šťastie v ponímaní kresťansko-demokratickej vízie nespočíva v raste bohatstva ľudí či celých národov, alebo dokonca ľudstva. Kresťanská politická voľba vidí pokrok vo zvyšovaní dôstojnosti životných podmienok pre napĺňanie zmyslu a poslania života každého človeka. „Politika sa nesmie podriaďovať ekonómii, ktorá sa zas nemá podriaďovať technokratickému diktátu a paradigme výkonnosti. S ohľadom na všeobecné dobro dnes nevyhnutne potrebujeme, aby cestou dialógu politika a ekonómia rozhodne slúžili životu, zvlášť ľudskému životu.“ (František: *Encyklika LAUDATO SI'*, odsek 189).

Jozef Dravecký: Prečo je potrebná kresťanskodemokratická politika

Ďakujem za možnosť podeliť sa s vami o dôvody, pre ktoré na základné otázky odpovedám trikrát áno.

1. Áno. Ak by totiž neexistovala špecificky kresťanskodemokratická politika, bolo by to mrhanie významným potenciálom pre rozvoj spoločnosti. Ten predstavujú politické idey a rozhodnutia, inšpirované kresťanským učením a sformované v druhej polovici dvadsiateho storočia v Európe. Podobne ako komunistický reálny socializmus padol v súťaži s demokraciou a trhovým hospodárstvom preto, že sa mu nepodarilo nahradiť nevyužitie potenciálu, ktorý pre spoločnosť predstavuje sloboda, najmä sloboda vyjadrovania a náboženstva, a priam zákaz toho potenciálu rozvoja, ktorým je súkromné podnikanie, tak by bolo nebezpečné nevyužiť možný prínos kresťanov, ktorí sa chcú politicky angažovať v súlade s kresťanskými hodnotami a potenciál angažovanosti občanov, ktorí súhlasia s názorom, že kresťanské hodnoty sú dobrým základom pre politické pôsobenie. *Jedným z cieľov našej výskumnej úlohy by mohli byť špecifikovať témy, ktoré by takýchto občanov pritiahli k aktívnej kresťanskodemokratickej politike.*

2. Áno. Spoločenská angažovanosť kresťanov a podobne zmýšľajúcich občanov môže mať rozličné rámce. Môžu to byť napríklad petície, iniciovanie referenda, mimovládne organizácie, charitatívna činnosť. V legislatívnom prostredí Európskej únie a jej členských krajín je však najúčinnnejšie pôsobiť v rámci volebného systému a tam je miesto hlavne pre politické strany. Nielen preto, že nezávislým kandidátom môže podpora od politickej strany chýbať, ale aj preto, že politické strany majú dobré podmienky pre vypracúvanie koncepčných riešení. *Aj z riešenia našej výskumnej úlohy môžu vzísť koncepčné riešenia pre vyšpecifikované témy.*

3. Odpoveď závisí od hodnotenia, či značka KDĽ je svojou 27-ročnou tradíciou a súčasným drajvom zvýhodnená viac než je znevýhodnená volebným neúspechom v marci 2016 a jeho príčinami. *Toto zhodnotenie tiež zapadá do nášho výskumu.* Ja si myslím, že na neúspech sa pomaly zabúda, podmienky, ktoré ho spôsobili, sa

prekonávajú, ale značka ostáva. Prečo by sme ju teda zahodili? Takže odpovedám: Áno.

Pred štvrtstoročím, keď som bol s oficiálnou delegáciou slovenskej vlády v Slobodnom štáte Bavorsko, ma upútala táto myšlienka v prejave jedného z hostiteľov: Politika je hľadáním rovnováhy medzi slobodou a poriadkom.

Liberalizmus háji slobodu veriac, že v spoločnosti slobodných občanov bude automaticky prosperita a poriadok. Fašizmus, nacizmus a komunizmus zavádzali poriadok silou, potláčajúc slobodu jednotlivca v mene rasy, národa či triedy.

Na akom základe je možné vyvážené podporovať slobodu aj poriadok?

Jednou z možností je pragmaticky sa usilovať o čo najlepší výsledok strany v najbližších voľbách. Ten by totiž ohrozili hrubé nedostatky slobody aj poriadku. Robí to u nás najsilnejšia politická strana, ale je to krátkozraké, ideové vákuum vyplňajú vžitú pozostatky komunistickej ideológie boja proti vykorisťovateľom a záujmy spriaznených boháčov.

Kresťanstvo ponúka ideový základ. Háji slobodu ako súčasť dôstojnosti každého človeka, stvoreného na Boží obraz. Zároveň ponúka motiváciu pre uskutočňovanie poriadku ako spoločného dobra, ktoré vyplýva z príkazu lásky k blížnemu. V kresťanstve ako hodnotovej sústave je medzi nimi rovnováha.

Kresťanskodemokratická politika nachádza a rozvíja tieto hodnoty v občanoch a pri hľadaní vyváženosti medzi slobodou a poriadkom v riadení spoločnosti sa môže opierať o ich rovnováhu v mysliach svojich voličov, ktorú tam práve tieto a ďalšie kresťanské hodnoty nastolili. A ak je naozaj demokratická, nepripustí deformáciu týchto hodnôt pri ich prenášaní z mysli občanov na úroveň obce, regiónu ani štátu.

Marek Degro: Budúcnosť kresťanskej demokracie

V prvom rade chcem veľmi pekne poďakovať za možnosť zúčastniť sa diskusie. Ak hovoríme o budúcnosti, je dobré, ak sa diskusie zúčastnia aj mladí ľudia a preto som rád, že sa diskusie zúčastnili aj viacerí členovia KDMS.

Pre tých, ktorí ma ešte nepoznáte, pochádzam z Košíc, vyštudoval som Ekonomickú fakultu Technickej univerzity a v súčasnosti 6. rok pracujem pre Nadáciu Antona Tunegu. Okrem toho už 12 rokov pôsobím v Kresťanskodemokratickej mládeži Slovenska, cez optiku ktorej som od svojich 20 rokov vnímal kresťansku politiku. Na základe tejto skúsenosti som o 2 roky neskôr vstúpil aj do KDH.

Téma diskusie je nanajvýš aktuálna a vnímam ju ako otázku celoslovenskú aj Európsku. Všetkým je nám jasné, že žijeme v dobe, kedy sa rozpína populizmus, extrémizmus, nacionalizmus a tradičné alebo štandardné strany len veľmi ťažko dokážu reagovať na súčasné výzvy. Pokúsim sa preto aj ja odpovedať na všetky tri otázky z úvodného listu pána Šima a verím, že tieto myšlienky budú podnetmi pre ďalšiu diskusiu.

Má ešte zmysel kresťanská politika? Určite áno. Jedine kresťanská politika vychádzajúca zo sociálnej náuky cirkvi ponúka optimálne východisko pre nachádzanie a definovanie riešení pre súčasné problémy. Hlavne preto, kladie človeka do centra svojho záujmu. Čo je dobré pre jednotlivca, je dobré pre štát. Politika a vôbec spoločnosť bez pevných hodnôt by sa časom veľmi ľahko premenila na chaos a anarchiu. Svet by sa stal vyprázdneným a tmavým miestom. Jedine kresťanská demokracia disponuje nástrojmi, ktorými dokáže úspešne poraziť súčasnú vlnu populizmu. Navyše, keďže pri krste získavame aj úrad kráľa, alebo modernejšie - správcu, je povinnosťou kresťanov angažovať sa vo veciach verejných.

Kto má byť jej nositeľom? Ak hovoríme o systéme usporiadania, niet v rámci parlamentnej demokracie efektívnejšieho nástroja ako je štandardná politická strana

so svojimi zadanými pravidlami a demokratickými nástrojmi v rámci rozhodovacieho procesu. Tie na jednej strane vytvárajú dostatočný priestor pre realizáciu, avšak obsahujú v sebe aj mechanizmus ktorý chráni spoločenstvo pred zneužitím moci.

Štandardná politická strana však musí v rámci svojho fungovania reflektovať dynamický vývoj spoločnosti a inovatívne trendy a tomu prispôbiť svoje nastavenie. Veľmi dobre to vystihuje príbeh General Motors - najväčšej automobilky USA v 2. polovici 90-tych rokov. Spoločnosť, ktorá si niekoľko desiatok rokov udržovala prvenstvo v predaji automobilov na domácom trhu, v roku 2009 vyhlásila bankrot a požiadali vládu USA o dotáciu 50 miliárd dolárov, prepustiť musela jednu tretinu z 250 tisíc zamestnancov. V čom bol problém? Najvyšší manažment spoločnosti bol presvedčený, že ak bude stále robiť to isté, budú výsledky také isté. Ignorovali posuny v preferenciách zákazníkov a trendy vo vývoji technológií. Ekonomická kríza a rozvoj IT technológií prinútil ľudí poobzerať sa po alternatívach, ktoré boli úspornejšie a bezpečnejšie, ponúkali viac komfortu. A tak sa v tom istom roku prvýkrát v histórii sa stala jednotkou v predaji na americkom trhu Japonská Toyota.

Dnes viac ako v minulosti je dôležitý nositeľ posolstva a jeho dôveryhodnosť. Už sa nestačí „schovať“ za tú ktorú značku a je vybavené. Voliči čím ďalej, tým viac vnímajú výraznejšie jednotlivých politikov, ako strany ktoré reprezentujú. (Nie CDU, ale Merkelová, nie Národný front, ale Le Pen,..) Preto musia byť dnes čoraz väčšie nároky kladené aj na nositeľov jednotlivých tém, aby boli dôveryhodní a uveriteľní. Viac ako kedykoľvek predtým je nevyhnutné byť autentickým, čiže ostať „normálnym“ vďaka intenzívnej komunikácii s bežným voličom, používaním jednoduchého a zrozumiteľného jazyka. Kresťanský politik to má však ešte náročnejšie v tom, že síce musí byť zrozumiteľný, ale nesmie upadnúť do pokušenia populizmu. Preto musí byť vzdelaný a zorientovaný vo svojej téme a mať jasne zadané mantinely, čo dokáže reálne ponúknuť a čo je populizmom.

Za príklad stojí spomenúť Rakúsku OVP, ktorú reprezentuje na poste ministra zahraničných vecí len 30 ročný Sebastian Kurtz, ktorý je momentálne najdôveryhodnejším politikom v Rakúsku (okolo 60%). V KDU-ČSL pôsobí 34 ročný minister poľnohospodárstva, Marián Jurečka. Svojou otvorenosťou, zrozumiteľnosťou a zároveň pevnými postojmi zaujal verejnosť a patrí mu 6. až 8. priečka v obľúbenosti politikov.

Môže byť ešte KDH nositeľom týchto tém? Kto iný? Táto strana je jasne zadaná hodnotovo svojimi stanovami, základným programom, volebným programom a od minulej soboty aj „komunikačným súhrnom“ na jednu A4 s názvom Nový november. Ako ale spomínal Ivan Šimko, nestačí mať len dobrý a mnohými ocenený program, dôležité je zvoliť si aj správnu taktiku, ako toto posolstvo odkomunikovať a vložiť ho do rúk správnym nositeľom.

Má KDH zastaralú, nefunkčnú a zbytočnú štruktúru? Klesajúca a strnulá členská základňa je problémom štandardných strán naprieč Európou. Je potrebné si uvedomiť, že v dnešnej dobe sa už nikomu tak ľahko nepodarí vytvoriť tak rozsiahlu a širokú štruktúru, ako to bolo možné v 90-tych rokoch. Ak sa správne nastavia komunikácia k tejto skupine, môže byť pre KDH ešte veľkým potenciálom. Ak je dnes doba individualizmu, možno stojí na zamyslenie, či neponúknuť štruktúram viacero

možností členstva, tak ako je to napríklad u súkromných telefónnych operátorov a rozdeliť členstvo na tých, ktorí majú záujem aktívne pracovať a tých, ktorým je téma sympatická.

Má KDH možnosť ponúknuť dôveryhodných nositeľov pre kľúčové témy? Ako som spomenul vyššie, jedným z úspešných nástrojov modernizácie štandardných strán je vytváranie priestoru mladým, vzdelaným a dynamickým politikom. Som presvedčený, že v predsedníctve KDH je niekoľko mladých a progresívnych osobností, ktoré sa už len potrebujú chytiť im blízkych tém a začať na nich pracovať. Rovnako drieme veľký potenciál v ľuďoch v komunálnej politike, ktorých som mal možnosť stretnúť na regionálnych podujatiach, ktorí urobili mnoho veľkých vecí, len sa o nich nevie ďalej, ako za hranicami chotára.

My, mladí ľudia do 35 rokov si už bohužiaľ november 89 až tak nepamätáme. Súčasné slobody a vymoženosti doby sú pre nás samozrejmosťou, pretože ich nemáme možnosť porovnať s inou reálnou skúsenosťou. Obdobie pred rokom 89 sa tak pomaly dostáva do učebníc dejepisu. Ostáva však platiť dôležitá pravda, že dejiny treba poznať, poučiť sa z nich, a chyby minulosti neopakovať.

Ako mladý človek veľmi rád priložím ruku k dielu a pomôžem pri presadzovaní kresťanskej, konzervatívnej politiky na Slovensku. Najmä v oblasti problémov mladých ľudí, ako už bola spomenutá téma demografie, ale aj v ďalších dôležitých témach.

Ďakujem za pozornosť.

Roman Rajnec: Budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky

Netuším v akom časovom horizonte, či už v súčasnosti, blízkej alebo ďalekej budúcnosti vznikne priestor preukázať význam kresťansko-demokratickej politiky. Kresťansko-demokratická politika musí byť rozoznateľná v akomkoľvek horizonte. Politická strana nesmie byť predvolebným projektom. V prvom rade by úlohou každej serióznej strany, ktorá je alebo bude nositeľom dvojice prívlastkov, kresťanská a demokratická, mala byť **schopnosť ponúkať alternatívu v politickom kolorite**. V súčasnosti alternatívu voči trendu príklonu spoločností k silám mätúcim voličskú myseľ. Podstatným je, že akákoľvek regionálna kampaň hnaná slabozrakosťou, či nenávisťou rétorikou má dosah presahujúci región, či lavice národného parlamentu.

Nechcem sa stavať do role odborníka, ktorý vie špecifikovať aspekt, problém či skutočnosť, ktorú by som považoval za jednoznačnú príčinu súčasného stavu. Myslím si zároveň, že vychovaná a vzdelaná spoločnosť je voči trendu náchylnosti pózam sezónnych politikov odolnejšia. Dokáže napríklad neprestajným cibrením historickej pamäti vychádzať z faktov dejín. Vychovaná spoločnosť, ďalej nechápe národné povedomie ako súbor argumentov proti iným mnohokrát vymysleným nepriateľom založených na šírených predsudkoch.

Konkrétny politický výstup, ktorý považujem za potrebné uskutočniť je reforma vzdelávacieho procesu. Od okolia v ktorom sa žiaci či študenti pohybujú, cez uplatniteľnosť každého absolventa na trhu práce, po budovanie určitých osobných

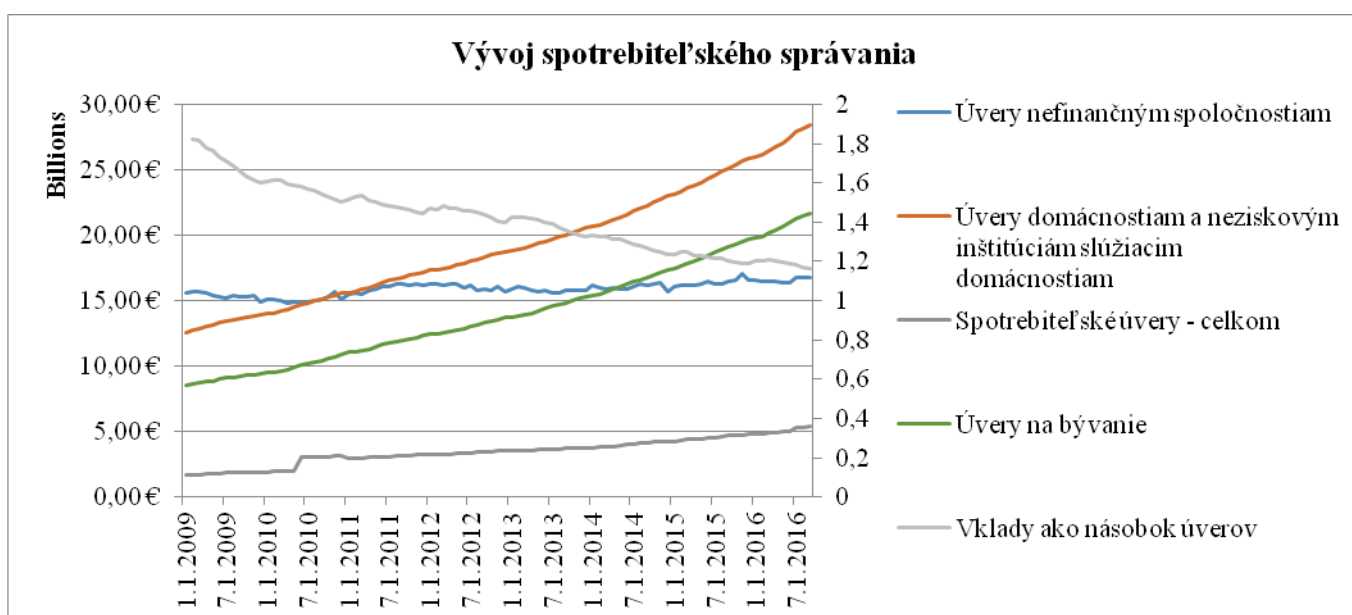
vlastností. Vzdelávací systém sa nemôže uzatvárať do škôl. Vzdelanie je komplex presahujúci múry škôl. Pokračuje v práci, na brigáde, v kine, divadle, či na pive. Prostredie okolo nás je učiteľom neustále vstiepujúcim širokú škálu vplyvov. Súčasný vzdelávací systém na vysokej škole neodmeňuje mimoškolské úsilie študenta. Štúdium musí podporovať výchovu, ktorá mimo areálu univerzity učí vlastnostiam ako zodpovednosť, spoľahlivosť, čestnosť. Brigáda učí hospodárnosti. Divadlá, galérie, múzeá kultúre. Prednášky v kaviarňach schopnosti formulovať názor. Šport tímovému duchu. Za rovnako dôležitú považujem spoločnú črtu vymenovaných činností. Každá z vyslovených, nemá len pozitívny spoločenský dopad, ale zároveň oslobodzuje jednotlivca z okov virtuálnych pút. Určite netreba zatracovať moderné technológie, potrebné je ale poznať mieru ich využívania. Mladí musia, musíme čeliť skutočnému svetu, aby sme pochopili mechanizmus jeho fungovania. Aby sme vedeli ulicami kráčať spokojne, nie v strachu z neúspechu. Počítačová hra, či akákoľvek podobná platforma je založená na súbore obmedzených pravidiel, ktoré sa hráč dokáže naučiť a zvíťaziť. O to jednoduchšie je plávať vo virtuálnych vodách. Život je ale založený na pestrosti vplyvov, ktorých pravidlá a tomu, ako byť úspešný, ako zvíťaziť sa učíme po celý život. Úspech však nemôžeme zjednodušiť len na materiálne statky. Práve tu stojí odpoveď na budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky. Musí vychovávať.

V roku 2009 boli úspory slovenských domácností takmer 2 krát väčšie ako ich dlhy. Dnes sa tento násobok znížil, úspory sú väčšie len o 1,16 násobok oproti dlhom. Zadlžujeme sa, pričom rastie podiel spotrebných úverov. V porovnaní s rokom 2009 vzrástol objem úverov domácnostiam viac ako dvojnásobne. Nemôžeme chápať súčasnú politiku európskej centrálnej banky, len ako dočasný stav pre dosiahnutie inflácie. Transmisný mechanizmus, respektíve posun finančných prostriedkov do reálnej ekonomiky cez sieť bánk nefunguje ideálne. Tento faktor, môže mať negatívne spoločenské dopady. Ekonomický rast, ktorý mal vziť z investičnej aktivity firiem je nahrádzaný súčasnou spotrebou domácností na úkor tej budúcej. Pri nefinančných podnikoch je úroveň vkladov stabilná, miera zadlžovania je tak nižšia ako pri segmente domácností. Argument, že ľudia sa nezadlžujú u nebankových subjektov je neviditeľnou náplastou. **Kultúra zadlžovania jednoducho prináša neslobodu**. Niekoľkoročný trend popisujúci spotrebiteľské správanie naznačuje, že našou bežnou súčasťou sa stáva život na dlh. V neustálom kruhu dopytu nahrádzame tovary, nie pokazené, ale tie, ktoré sú morálne amortizované. Kedysi ľudia sporili do budúcnosti. Dnes spotrebujeme, aby sme v budúcnosti

splácali. Pre nasporené peniaze je charakteristické zvažovanie o vhodnosti a potrebe nákupu toho či onoho tovaru. Dnes máme cudzie peniaze vždy k dispozícii, načo si sporiť? Vykoreňuje sa skutočný prorodinný prvok. Úspora ako zabezpečenie domácností v budúcnosti. Kresťanská demokracia musí byť živým príkladom pokory, skromnosti a cielenej systémovej snahy. Vymenoval som tri základné piliere reprezentujúce neviem či súčasnosť, blízku alebo ďalekú budúcnosť. Ako prvý som spomenul vedenie politických strán, neschopné ponúkať alternatívy. Za druhý považujem vzdelávací systém nereflektujúci potreby žiakov a študentov. Tretím je škodlivé spotrebiteľské správanie.

Existuje teda množstvo úloh, ktoré by mohla zohrávať kresťansko-demokratická strana. Ako svoj hlavný cieľ by si mala osvojiť potrebu vnášať medzi spory spoločností zmier a pomenúvať skutočnosti pravdivo. Zároveň nie pochovávať, ale práve naopak budovať svoj potenciál dodržiavaním zásad na ktorých by mala stáť nie len strana, ale rovnako aj spoločnosť. Kresťanská demokracia musí byť jednoducho uveriteľná. V inom prípade nemôže očakávať úspech na politickom poli. Verím, že poctivá práca na prípadnej snahe ovplyvniť každý z troch pilierov môže byť pre súčasnosť, či budúcnosť len prospešná. Z toho dôvodu si myslím, že kresťanská demokracia má budúcnosť práve teraz. Dôležité je však rozlíšiť potrebu kresťansko-demokratickej strany a snahy „kresťansko-demokratických“ politikov. Na otázku, či má kresťanská demokracia budúcnosť v rukách súčasných „kresťansko-demokratických politikov“ budúcnosť, radšej nebudem odpovedať.

Graf č.1

Ernest Géze: Príspevok pre úvodné stretnutie na projekte

V nadväznosti na úvodný (rozoslaný) príspevok predsedu Kresťanskodemokratickej akadémie KREDIT Ivana Šimka, sú moje odpovede na uvedené otázky nasledovné: Podľa môjho názoru,

1. Politika na základe kresťanského presvedčenia o človeku nielenže má zmysel, ale je potrebná, až nevyhnutná na to, aby spoločnosť napredovala v plnení Božieho príkazu o podmanení zeme, ako nevyhnutného predpokladu blahobytu a prosperity pre všetkých ľudí.

2. Kresťania nemôžu byť rozptýlení po celom politickom spektre, pretože v tom spektre sú aj extrémistické strany a zločinecké strany, ktoré majú vo svojom volebnom programe prvky nezlučiteľné s kresťanstvom alebo robia takú politiku. Páchajú organizovaný zločin prepojený až do kľúčových orgánov štátu, ktorých hlavnou úlohou je zabezpečenie spravodlivosti a bezpečnosti obyvateľov. V takýchto stranách kresťania nemajú čo robiť. Môžu byť však rozptýlení v ostatných hodnotových stranách.

3. KDH môže byť nositeľom kresťansky inšpirovanej politiky za predpokladu, že jeho reálna politika je realizovaná naozaj podľa kresťanských zásad a nie iba deklarovaná. Kresťansko-demokratická politika by mala byť inšpirovaná Kristovým evanjeliom. Preto si dovoľím najprv jeden citát.

„Pochopili ste všetko?“ „Áno“ odpovedali. A on im povedal: „Preto sa každý zákonník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva, podobá hospodárovi, ktorý vynáša zo svojej pokladnice veci nové i staré.“ Mt13, 51-52.

Kresťanskí demokrati presadzujú politiku dobrých zákonov, bez ohľadu, či sú nové alebo staré. Podstatné je to, aby boli dobré, aby slúžili celej spoločnosti pre jej rozvoj a prosperitu. Presadzujú slobodu, spravodlivosť, pravdu. Dobré a vymožitelné pravidlá v právnom štáte. Len slobodná spoločnosť, v ktorej vládne spravodlivosť a zodpovednosť môže prosperovať.

Boris Vaňo: Demografické výzvy pre 21. storočie a ich odraz v kresťansko-demokratickej politike

Za hlavné demografické výzvy pre 21. storočie sa všeobecne považujú starnutie obyvateľstva a migrácia, existuje však viacero demograficky podmienených výziev, ktoré síce nemajú tak globálnu podobu a natoľko závažné dopady, avšak výrazne ovplyvňujú spoločenskú situáciu vo vyspelých krajinách.

Demografické procesy sú v porovnaní s inými spoločenskými a najmä ekonomickými procesmi pomerne stabilné, vyznačujú sa značnou zotrvačnosťou a preto sú relatívne dobre predvídateľné. Na druhej strane je zložitá ich ovplyvňovať, čo spolu s dlhodobým horizontom, ktorý výrazne presahuje aj niekoľko volebných období, sú pravdepodobne dva hlavné dôvody, ktoré ich robia menej atraktívne pre politikov, ktorí hľadajú jednoduchšie a rýchlejšie cesty k získaniu politických úspechov.

Populačné opatrenia sú komplikované a relatívne málo účinné, napriek tomu spoločnosť nemôže rezignovať na ich prijímanie. Štát má v rukách dôležité nástroje, predovšetkým legislatívne a ekonomické, pomocou ktorých môže ovplyvňovať spoločenskú a populačnú klímu, vysielat' signály smerom k obyvateľstvu a vytvárať rámce pre reprodukčné správanie obyvateľstva. Na presadenie svojich zámerov by štát mal získať aj ďalšie subjekty, ktoré môžu vplývať na reprodukčné správanie obyvateľstva a to sú predovšetkým obce a zamestnávateľia.

Ak majú mať opatrenia nádej na úspech, musia byť komplexné (využívať rôzne metódy a prístupy, zameriavať sa na rôzne oblasti a rôzne skupiny obyvateľstva), dlhodobo stabilné (nakoľko ide o dlhodobé opatrenia, nie je možné robiť zásadné zmeny meniace podstatu a charakter opatrení) a vzhľadom na zotrvačnosť demografických procesov treba ich uskutočňovať s dostatočným časovým predstihom.

Treba dôsledne zvažovať, čo je možné ovplyvniť a čo nie. Niektoré demografické procesy sú v krátkodobom aj strednodobom horizonte nezvratné (takým prípadom je napríklad starnutie obyvateľstva). V takom prípade je potrebné spraviť všetky možné kroky aspoň na ich zmiernenie a prijať reformy a opatrenia, ktoré minimalizujú dopady na fungovanie spoločnosti v rôznych oblastiach.

Populačný vývoj má významné spoločenské dopady, ovplyvňuje celú spoločenskú klímu (vrátane voličských preferencií). Najzávažnejšie a priame dopady sú na trh práce, sociálne poistenie (hlavne dôchodkové zabezpečenie), zdravotníctvo a sociálne služby.

Možno teda konštatovať, že demograficky podmienené výzvy sa týkajú budúcnosti krajiny, zodpovednosti voči budúcim generáciám, rodín (hlavne rodín s deťmi), tolerancie, integrácie a medzigeneračnej solidarity. Sú to všetko témy, ktoré by mali byť samozrejmom a ťažiskovou súčasťou kresťansko-demokratickej politiky.

Ivan Šimko: Veľké témy

Projekt by sa mal zaoberať jednak tým, ako by sa kresťania mali angažovať v politike (k tomu som rozoslal text svojho vystúpenia), ale zároveň i tým, v čom by sa rozhodne mali angažovať.

KREDIT vypracoval v septembri 2012 materiál „Výzvy dnešného sveta“, ktorý bol analýzou politických trendov tak, ako sme ich videli pred začiatkom prác na dlhodobom programe KDH. Materiál sme rozčlenili na tri základné časti, z ktorých prvá obsahovala globálne trendy, druhá veľké politické trendy, ktoré priamo zasahujú aj Slovensko a tretia sa pokúsila rozkresliť špecificky slovenské politické trendy. Aj keď sme to robili pred štyrmi rokmi, práve tieto roky preukázali, že sme hlavné vývojové tendencie vystihli pomerne dobre, a i v tomto projekte na túto našu prácu môžeme nadviazať.

Je prirodzené, že každá politická strana sa potrebuje predovšetkým sústrediť na ten zápas, ktorý vnímajú voliči ako rozhodujúci v najbližších voľbách. Je to taktická nevyhnutnosť, pretože ak tu politický subjekt neuspeje, tak môže mať najskvelejšiu stratégiu, ibaže nebude mať silu a príležitosť ju presadzovať.

To sa presne stalo Kresťanskodemokratickému hnutiu. Prijalo dlhodobý program (aký, taký, podľa nás úzkostlivý, ale hodnotený dobre), avšak zanedbalo taktiku.

Preto KREDIT po voľbách prijal v máji tohto roku Memorandum k obnove KDĤ a následne v júni jeho skrátenu verziu, ktorú sme nazvali Akčný program obnovy KDĤ. V oboch týchto dokumentoch KREDIT konštatuje, že kresťanská demokracia potrebuje zmenu svojej politiky, teda zmenu svojho taktického prístupu, aby z nej bolo vidno i strategickú zmenu postoja, a to predovšetkým takú, aby bolo jasné, že stojí na strane ľudu. Myslím si, že programový dokument Nový november, ktorý prijal mimoriadny snem KDĤ minulú sobotu sa pustil týmto smerom, a je dobrým taktickým podkladom pre činnosť kresťanských demokratov tak, aby uspeli v najbližších parlamentných voľbách.

Ibaže taktický úspech bez pevnej stratégie nestačí. História slovenskej politiky od roku 1989 pozná množstvo takticky úspešných subjektov, ktoré zažiarili v jedných, alebo dvoch voľbách, a potom zhasli. Dnes si na ne už takmer nikto nespomína. A pre našu vlasť v podstate nič neurobili. V zásade im stačil volebný úspech ako výťah k naplneniu malých záujmov tých, ktorí takúto politiku koncipovali.

Preto je dôležité hľadať odpovede aj na veľké výzvy. Strategické odpovede. Jednak preto, aby sme sa „vyhrabali“ z malých, čisto provinčných pomerov, jednak preto, aby tu jestvovala politická sila, ktorá bude schopná pôsobiť dlhodobo, a tak meniť tvár krajiny, a napokon i preto, aby sme sa našli v dramatických zmenách, ktoré prebiehajú v dnešnom svete, a ktorých, či sa nám to páči, alebo nepáči, sme súčasťou. Je rozdiel, či ich budeme prijímať ako rany osudu, alebo či sa pokúsime, v nich hľadať to, čo je z hľadiska našich potrieb a presvedčenia najlepšie. A to je stratégia.

Pozornosť strategickým témam má i veľký taktický význam. Strana, ktorá sa nimi nezaobrá, môže pritiahnúť hlasy, môže sa dostať do parlamentu, ale nikto ju nebude vnímať ako štátotvornú.

Náš projekt bude hľadať práve takéto strategické témy a odpovede na ne. Nejde nám teda prednostne o to, ako zaujať slovenského voliča, aby nám o tri a pol roka, alebo možno aj skôr, hodil lístok. To je úloha súčasného vedenia KDĤ a držíme jej v tom palce. Nám ide o to, aby sme hľadali odpovede na otázku ako a v čom by sa mali kresťania, ktorí sa usilujú o lepší svet, angažovať.

Preto by ale bolo dobre, keby súčasné vedenie zrejme ešte stále jedinej kresťansko-demokratickej strany, tomuto venovalo pozornosť, pretože taktika, ktorá by nemala strategické smerovanie, môže síce priniesť krátkodobý politický úspech, ale nevytvorí silu na pretváranie sveta. Ani Slovenska.

Súčasný svet v prežíva veľkú drámu, v ktorej hrajú rozhodujúcu úlohu tri globálne ohrozenia. Prvým je frontálny útok na samotné základy usporiadania slobodnej spoločnosti. Druhým sú dôsledky protichodného demografického vývoja. A tretím je hazardovanie s prostredím, v ktorom človek žije.

Pokiaľ ide o útok na usporiadanie slobodnej spoločnosti, nemám na mysli politiku, ktorá chce zmeniť svetový poriadok, aký sa vytvoril po druhej svetovej vojne a čiastočne sa zmenil po páde Železnej opony. Je samozrejmé, že každé

usporiadanie, ktoré vzíde zo zmien silokriviek vo svete, podlieha ďalším zmenám, už len preto, lebo sa menia práve tie silokrivky, čo predchádzajúce usporiadanie vytvorili. V súčasnosti sme však účastníkmi dejov, ktoré smerujú proti slobodnej otvorenej spoločnosti. Ideál otvorenej spoločnosti je starý tisíce rokov, zrodil sa z ľudskej túžby po slobode a konkrétne politické formy nadobúdal už v antickom Grécku. Ale už i tam, a po celé známe dejiny narážal na nepriateľov takéhoto usporiadania. Aj pápež František pri preberaní ceny Karola Veľkého 6.5.2016 varuje pred dôsledkami uzavierania sa, a to nielen pred ľuďmi, ktorí sem s nádejou a túžbou po pokoji a slobode prichádzajú, ale aj pred ideami, skrátka varuje pred tým, aby sme z akýchkoľvek sebeckých dôvodov obeťovali ideál ľudskej slobody. Dva roky pred tým v Štrasburgu poslancov Európskeho parlamentu (23.11.2014) vyzýval na to, aby chránili a uchovali demokraciu.

Ohrozenie otvorenej spoločnosti je veľká téma, ktorej sa kresťanskí demokrati nemôžu vyhnúť. Musíme sa zamyslieť nad formami, príčinami, možnými dôsledkami a možnosťami, ako na toto ohrozenie odpovedať.

Otvorená spoločnosť bola trňom v oku jej nepriateľov odkedy sa jej prvé politické formy objavili. To, čím je príťažlivou, čo je jej najväčšou pridanou hodnotou, ju zároveň robí aj zraniteľnou. Posledné desaťročia vznikol dojem, že sa už stáva tak dominantnou a jej politická forma pevnou, že jej protivníci (ktorí boli vždy), hrali skôr rolu nie príliš významnej spätnej väzby, akú napokon aj slobodná spoločnosť nielen toleruje, ale v podstate potrebuje.

Zrazu sa však stávajú tak silní, že im zažitá štruktúra otvorenej spoločnosti v stále väčšej miere ustupujú a voliči stále výraznejšie odovzdávajú moc politickým hnutiam a osobnostiam, ktorí prichádzajú s programom uzavierania spoločnosti.

Príčiny tohto vývoja sú, podľa môjho názoru, dve. Jednou z nich je obrovská eskalácia nerovností v životných podmienkach ľudí. A to tak vo vnútroštátnom meradle ako aj v globálnom svetovom porovnaní. Stále menej ľudí vládne stále väčším rozsahom bohatstva. Čoraz viac ľudí je i vo vyspelých krajinách konfrontovaných so skutočnosťou, že základné hodnoty liberálnodemokratického štátu neplatia pre každého rovnako. A nečudo, že im potom prestávajú veriť. Vnímajú ich ako nespravodlivé. Toto je zásadná téma, ktorej musíme venovať pozornosť.

Druhou príčinou útoku na otvorenú spoločnosť je podľa mňa rastúca radikalizácia a vplyv islamského sveta. Tu si tiež nevystačíme kritikou tej-ktorej administratívy USA, či geopolitickými záujmami Ruska, alebo alibistickým konštatovaním, že EÚ je bezradná a akcie neschopná. Duchovní otcovia súčasnej islamskej radikalizácie nadväzujú na stáročia jestvujúce projekcie a zápasy tak vo vnútri islamského sveta, ako i v jeho stretoch s kresťanským či iným prostredím. I tomuto procesu je potrebné venovať hlbšiu pozornosť, aby sme pochopili, aké sú reálne a dlhodobé možnosti, akým spôsobom sa to premieta do masovej migrácie a čo s tým.

Druhým veľkým dejom súčasného sveta je alarmujúci demografický vývoj. Protichodný. Vo vyspelej časti planéty vymierame a starneme, hrozí, že nebude mať

kto živiť tých, čo stále dlhšie žijú, a naopak, v chudobnej časti sveta, kde žije väčšina ľudstva, hrozí opačný efekt preľudnenia, spôsobujúci, že obrovské množstvo detí, ktorá sa tam rodí, sa nedožije ani dospelosti. Pred týmto vývojom politika často dlho zaviera oči, pretože dôsledky prichádzajú až po generáciách, avšak je to tikajúca bomba. Navyše možnosti politiky rešpektujúcej ľudskú slobodu, ako jednu z najväčších hodnôt usporiadania spoločnosti, sú tu obmedzené. Rozhodnutie mať dieťa je totiž jedno z najintímnejších súkromných slobodných rozhodnutí ľudí. S kontrolou tohto rozhodovania mali problémy aj diktatúry. O to viac je potrebné, aby sa štátotvorná politická stratégia touto témou zaoberala. Pre kresťanského demokrata je to napokon tradične ťažisková téma, i keď azda hlasy pre najbližšie voľby neprináša.

Aj tretia veľká strategická téma je časovanou bombou, ktorú sa dnes nechce účinne nikomu riešiť, pretože neprináša bezprostredný volebný úspech. Sú síce celosvetové ekologické konferencie, ktoré čiastočne zaväzujú štáty, čo sú ochotné záväzky prijať, aby sa v takej či onakej oblasti správali voči životnému prostrediu ohľaduplnejšie, ale k prelomovým dohodám zatiaľ nedošlo. Nie nadarmo pápež František vydal svoju prvú veľkú encykliku práve k tejto problematike. A zdôrazňuje, že aj keď vraví o ochrane toho, čo nám Boh zveril do opatery, nie je to ekologická, ale sociálna encyklika. Pretože dôsledky drancovania prírodného prostredia napokon odnášajú ľudia. Tí najslabší. I to je veľká téma pre kresťana, ktorý cíti povolanie pre verejnú službu svojim blízkym.

Žiadna politická strana, ktorá by chcela mať ambíciu patriť k rozhodujúcim politickým silám vo svojom štáte, osobitne v Európe, nemôže nemať jasný strategický postoj k týmto témam.

Osobitné poslanie v nich však, podľa môjho názoru, majú kresťania, ktorí sa chcú angažovať vo verejnom živote. Pretože narastanie nerovností v životných podmienkach veľkých skupín ľudí, alarmujúci demografický vývoj, či neuvážené využívanie prírodných zdrojov, to všetkom je výsledkom egoistického životného štýlu. I keď ako kresťania v politike chceme chrániť slobodu jednotlivca, ale chceme, aby ju verejná moc chránila práve pred egoizmom, či už mocných jednotlivcov, ale i pred zaužívaným väčšinovým spoločným sebeckým spôsobom života. Kresťania by v politickom živote mali hľadať a ponúkať zmysluplnejší a solidárnejší životný štýl.

Azda ešte vážnejšie poslanie môžu mať kresťania pokiaľ ide o nebezpečenstvo konfliktného stretu s radikalizmom. Kto iný by mohol byť schopný hrdinského odporu, ba aj mučeníctva, ale napokon i ponúkať zmierenie, ak to nebudú práve učeníci nášho Majstra?

Preto hľadanie kvalifikovaných odpovedí na strategické dilemy súčasnej doby je pre kresťana, ktorý sa chce angažovať vo verejnom živote, v podstate povinnosťou. Bez toho by bola politická činnosť ľudí, či strany, čo sa iba slovom hlásia ku kresťanstvu, iba úbohým oportunistickým úsilím pre získavanie hlasov veriacich ľudí. Aby sa zopár „našich ľudí“ dostalo do parlamentu a stalo sa možno lobistami našich drobných záujmov. Taký malý výťah na naplnenie malých ambícií. Provinčný a farizejský.

Toto nechceme! Poslanie kresťanov vo svete je iné. Vážnejšie, dramatickejšie a ambicióznejšie. Lebo ako nám vo svojej správe reprodukuje Kristove slová Lukáš,

„...Božie kráľovstvo neprichádza tak, že by sa dalo spozorovať. Ani nepovedia: 'Aha tu je!' alebo: 'Tamto je!', lebo Božie kráľovstvo je medzi vami.“ (Lk 16,20-21) Teda bude, ak sa o to pričínime. A podľa mňa od toho, ako to dokážeme robiť vo verejnom živote dnes a zajtra závisí aj budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky.

Peter Novoveský: Desať poznámok k budúcnosti kresťansko-demokratickej politiky

1.) Úlohou budúcej občianskej konzervatívnej a kresťanskej politickej strany je hlavne presadzovať do života spoločnosti tradičné demokratické a humanistické ideály. To vyžaduje, aby činnosť takejto politickej strany trvale smerovala k presadzovaniu spravodlivosti, pravdy a spoločného dobra. Tieto zásady musia byť nosnou kostrou, ktorými sa musí riadiť aj činnosť takejto politickej strany. Aj občianske, konzervatívne a ľudové politické strany v krajinách pôvodnej EÚ, zoskupené v ľudoveckom zoskupení (EPP) sú súčasne demokratické a ako také musia byť najspoľahlivejšou oporou zabezpečovania a ochrany základných ľudských práv a slobôd. Svoju činnosť vykonávajú v podmienkach politického pluralitného systému. Svoj vplyv môžu realizovať v oblasti správy vecí verejných v takej miere, v akej sa presadili vo voľbách. Čím viac poslancov majú v parlamente, v regionálnych samosprávnych orgánoch, v mestských a obecných samosprávach, tým väčší vplyv majú na činnosť týchto orgánov a tým viac programových cieľov môžu realizovať. Tieto zásady plne platia aj pre občiansku konzervatívnu a kresťanskú stranu, mimo iné aj preto, lebo aj táto strana musí byť platným členom tohto zoskupenia (EPP).

2.) Program takejto politickej strany musí obsahovať také ciele a úlohy, splnenie ktorých zabezpečuje dôstojný život pre každého občana vrátane tých, ktorí nie sú schopní vlastnými silami si ho zabezpečiť.

Zabezpečenie dôstojného života si vyžaduje:

- trvalý ekonomický rozvoj,
- spravodlivé rozdeľovanie vytvorených zdrojov vrátane ziskov z podnikateľskej činnosti v súlade s vykonávanou prácou
- dôsledné uplatňovanie princípu solidarity a spravodlivosti.

Ale pre dôstojný život človeka nestačí iba uspokojovanie materiálnych potrieb, ale to čo odlišuje ľudové politické strany, ktoré sú zároveň aj kresťanské ako napr. v Rakúsku OVP a v Nemecku CDU/CSU od iných politických strán je aj to, že občianska, ľudová a konzervatívna strana sa musí usilovať aj o ochranu a uspokojovanie duchovných potrieb v najširšom slova zmysle.

3.) Postkomunistické spoločnosti a ich občania vstúpili do demokratickej etapy svojho rozvoja približne rovnako majetkovo vybavené, lebo súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov v totalitnom komunistickom systéme, až na malé výnimky, bolo zakázané.

Privatizáciu, t.j. tzv. prevod vlastníctva majetku všetkých občanov do súkromných rúk sa nepodarilo uskutočniť spravodlivo, v súlade s princípom rovnosti a hlavne kresťanskej spravodlivosti. V dôsledku čoho vznikla neoprávnená a nezaslúžená majetková nerovnosť medzi občanmi našej spoločnosti. Preto prvoradou úlohou občianskej politickej konzervatívnej a kresťanskej strany je usilovať sa napraviť túto obrovskú nespravodlivosť napr. prijatím zákona o pôvode majetku a hlavne trvale dbať o kontrolu a reguláciu pokračujúcej koncentrácie majetku v rukách jednotlivcov - miliardárov - oligarchov. Nesmieme pripustiť, aby koncentrácia

hlavne nelegálne získaného majetku, v rukách niekoľkých jednotlivcov ohrozovalo demokratický vývoj, vládu občanov a hlavne občianske slobody. Zdravý vývoj našej spoločnosti je stále viac ohrozovaný tiež konzumom a chamtivosťou po sústreďovaní majetku v rukách ľudí, ktorí nemajú morálne predpoklady používať bohatstvo k všeobecnému dobru. Preto politický program občianskej konzervatívnej a kresťanskej politickej strany musí obsahovať cesty a hlavne prostriedky, ako tlmieť tieto neželané túžby a presadiť do regulácie a kontroly koncentrácie majetku pravidlá slušnosti, morálky a spravodlivosti.

4.) Takáto politická strana, je povolaná a hlavne povinná usilovať sa o morálnu očistu našej spoločnosti, najmä v oblasti správy vecí verejných. Musí dbať o to, aby verejné funkcie boli obsadzované morálne bezúhonnými ľuďmi. Musí nekompromisne poukazovať a pranierovať zlo, nesmie ho tolerovať a relativizovať.

5.) Taktiež táto politická strana, ako občianska, konzervatívna a kresťanská strana, musí trvalú pozornosť venovať zdravému demografickému vývoju nášho národa a zastaviť proces odumierania našej spoločnosti. Preto, v tomto smere, musí byť **rodina** stredobodom snaženia tejto strany. Patričnými opatreniami musí byť zvyšovanie populácie a to sa musí stať jednou zo základných a hlavných priorít sociálnej politiky takejto politickej strany.

6.) Občianska konzervatívna a kresťanská politická strana musí trvale dbať o to, aby Európska únia slúžila malým i veľkým štátom, a aby neoslabovala identitu jednotlivých štátov únie. Preto strana, ako strana založená na občianskom princípe, musí chrániť a upevňovať suverenitu vlastného štátu a presadzovať jeden zo základných pilierov demokracie, ktorým je subsidiarita a to pri rozhodovaní a deľbe kompetencií medzi národnými štátmi a orgánmi EU.

7.) Politický základ tejto strany musí byť profesionálne odborný. **Preto si musí táto strana vybudovať svoje odborné zázemie, tzv. mozgový trust, ktorý by na vysokej odbornej a profesijnej úrovni predkladal patričné opatrenia na zlepšenie tej - ktorej oblasti chodu spoločnosti. Bez takéhoto zázemia nie je možné, aby sa táto strana stala vplyvnou a rešpektovanou politickou stranou.**

8.) Program tejto strany musí byť vyvážený nielen medzi úlohami zameranými na uspokojovanie materiálnych a duchovných potrieb nášho obyvateľstva, ale musí mať na zreteli aj všetky spoločenské vrstvy: veľkých, stredných a malých podnikateľov, ale hlavne a predovšetkým, nepodnikateľov, to znamená zamestnancov a robotníkov, ktorých jediným príjmom je mzda, čiže plat za prácu ich rúk. Musí dbať hlavne o **posilnenie tzv. strednej vrstvy obyvateľstva**, ktorá je vlastne akýmsi hnacím motorom spoločnosti, Taktiež sa nesmie zabúdať na dôchodcov a sociálne odkázaných ľudí.

V tejto oblasti je obrovská rezerva pre túto politickú stranu, pretože povinnosťou tejto politickej strany je podieľať sa na budovaní sociálne-trhového hospodárstva. Preto v sociálnej oblasti musí prijímať a presadzovať také opatrenia, ktoré budú plne v rovine sociálnej spravodlivosti. A hlavne, je nutné, aby tieto opatrenia boli

odprezentované v spoločnosti. Takáto strana musí získať renomé sociálne cítiacej politickej strany.

9.) Občianska konzervatívna a kresťanská politická strana tu musí byť pre čo najširšie vrstvy obyvateľstva. Tak ako sú chápané napr. strany CDU alebo CSU v Nemecku, či OVP v Rakúsku. Táto strana musí byť otvorená všetkým, ktorí sympatizujú s jej programom, alebo majú k nemu blízko, možno najbližšie zo všetkých jestvujúcich politických strán. Občania, ktorí majú veľmi blízko k myšlienkam a hodnotám, ktorými sa bude riadiť táto strana vo svojej činnosti a ktorými sa riadia aj všetky občianske, konzervatívne a ľudovecké politické strany v Európe zoskupené v EPP, ale i v ostatnom svete.

10.) V parlamentnom demokratickom systéme pôsobia viaceré politické strany a preto spolupráca s nimi je nevyhnutná. A to hlavne pred voľbami, ale aj po voľbách v práci v parlamente pri presadzovaní spoločných cieľov, ktoré ich spájajú. Osobitne dôležitá je spolupráca so stranami s príbuznou hodnotovou orientáciou. Povinnosťou takejto strany je v maximálne možnej miere presvedčiť ideovo príbuzné menšie strany o spoločný postup v nastávajúcich voľbách, ale aj po voľbách, aby sa v konečnom dôsledkom mohla v plnej miere realizovať hlboko sociálna politika na Slovensku, ktorú bude prezentovať.

Doc. PhDr. Emil Komárik, CSc. : Učiace sa Slovensko

Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra.

Téma školskej reformy sa cyklicky objavuje ako pena na politickej polievke, a tak ako pena z polievky aj dopadne, niečo sa vyhodí a niečo ostane a načas je zase ticho. Najnovšie vzkypela politická polievka školstva, lebo učitelia povedali svoje o platoch, zamestnávateľia a medzinárodné porovnania pripomenuli, že výsledok vzdelávania nie je to, čo by sa od škôl očakávalo, a nová koalíčná vláda, hlavne ministerstvo školstva pod vedením človeka, ktorý asi najlepšie zo všetkých doterajších ministrov pozná problematiku riadenia školstva, najmä vysokého, povolalo tím odborníkov, aby pripravili koncepčné materiály podľa ktorých by bolo možné dosiahnuť podstatné zlepšenie vzdelávacieho systému vo všetkých ohľadoch.

Nie je mojou vecou chváliť alebo kritizovať materiál predložený na verejnú diskusiu, už pretože je na diskusiu a tak je možnosť prispieť k jeho vylepšeniu alebo korekcii.

Nemôžem sa zbaviť dojmu, že základným problémom reformy nášho vzdelávacieho systému je školská psychológia. Mám na mysli tú skutočnosť že skoro každý, systémom vzdelávania prešiel, väčšina z nás takým, čo sa volal jednotná škola, a všetci máme dojem, že nás pomerne slušne pripravil na to, aby sme si našli zamestnanie, ktoré nás uživilo, umožnilo založiť rodinu a vychovať deti. A bola to pohodová škola, išli sme všetci jedným tempom, kto nestačil ten prepadol, kto mal nejaký handicap išiel niekam do zákutia do nejakej špeciálnej či pomocnej školy, Takže všetci sme boli dobrý kolektív a radi na školu spomíname, lebo pamäť je milosrdná a nepríjemnosti vypúšťa z povedomia. Bojím sa, že táto psychológia vládne i ľuďom, ktorí rozhodujú o tom, aké školy budeme mať a čo sa majú naše deti učiť. Lebo vo vláde ani v parlamente nesedia tí, ktorí boli žiakmi osobitných škôl a pomaly ani tí, ktorí kvôli pôvodu a zamestnaniu rodičov, nemohli ísť ani na strednú školu,

A tak prečo by sa mala robiť nejaká reforma, keď škola, do ktorej sme chodili my postačovala na to, aby sme sa stali poslancami, ministrami, županmi a starostami. Nechajme to ako to je, a iba ak už sa musí, urobme niečo, aby sme pomohli automobilkám znížiť náklady na zacvičovanie operátorov výroby, rozumejme manuálnych robotníkov.

Z toho dôvodu sa mi zdá byť dosť nešťastné začínať dokument o reforme školstva postulátom

Základným cieľom výchovy a vzdelávania má byť vyvážené napĺňanie potrieb jednotlivca a spoločnosti. Tento cieľ je možné najlepšie dosiahnuť vtedy, ak je v centre vzdelávania učiaci sa (teda dieťa, žiak, študent, vo všeobecnosti človek, ktorý sa učí) a vzdelávací proces sa zameriava na komplexný rozvoj jeho osobnosti a rozvíja jeho jedinečný potenciál.

Uvedený výrok je síce dobre zrozumiteľný pedagógom, ale je absolútne irelevantný a nezrozumiteľný pre tých, ktorí majú moc o vzdelávacom systéme rozhodovať, či už v pri tvorbe zákonov, štátneho rozpočtu alebo rozpočtov miest a obcí. A tak to aj má byť, lebo z hľadiska štátu cieľom a zmyslom vzdelávacieho systému nie je starostlivosť o jednotlivcov ale ***nutnosť preniesť kultúru spoločnosti zo súčasnej generácie občanov na budúcu generáciu, tú, ktorá bude šesťdesiat rokov tvoriť spoločnosť a jej kultúru.***

Je historickou skúsenosťou, že v tomto ohľade komunistická výchova totálne zlyhala, pretože pripravila národ o kultúru podnikania, kultúru osobnej zodpovednosti, kultúru konania pod kontrolou svedomia, vymazala povedomie o koreňoch vlastného národa a úctu k tvorcom vlastných dejín, aby som spomenul aspoň niektoré oblasti kultúry národa, ktoré presahujú rozsah základov prírodných vied, predstavujúcich hlavnú náplň vyučovania v uplynulých štyridsiatich rokoch.

Prvým politickým problémom reformy vzdelávacieho systému je hľadanie odpovede na otázku, či bude koho vzdelávať. Súčasný stav, keď veková kohorta jedného ročníka predstavuje necelých 50 tisíc detí, znamená, že Slovenská republika demograficky vymiera. Politická reprezentácia štátu musí rozhodnúť, či sa s týmto stavom uspokojí aj s jeho dôsledkami, alebo prijme v tomto smere nejaké účinné opatrenia. Viem si predstaviť napríklad, že by demografii pomohlo ak by výchova a vzdelávanie troch vlastných detí do pätnástich rokov mohlo byť považované za plnohodnotné učiteľské zamestnanie. To ale nie je návrh, iba úvaha, ktorú treba preskúmať.

Samozrejme možností je veľa, ale to predstavuje druhý politický problém. Tým je hľadanie odpovede na otázku, koľko peňazí dokáže štát investovať do úsilia na dosiahnutie toho, aby nová generácia mladých ľudí bola kultúrne aspoň na takej úrovni ako ich rodičia a možno trochu na vyššej. Investovanie do vzdelávania ma totiž okrem čisto utilitárneho ešte aj politicko-mravný rozmer. Predstavuje ho otázka, ako dosiahnuť, aby sa aspoň trochu zmierňovala napätie medzi bohatstvom a chudobou. Kedysi pred tritisíc rokmi v starom Izraeli prišli s myšlienkou vždy po päťdesiatich rokoch vrátiť pôdu, hlavný zdroj bohatstva, pôvodným majiteľom. Moderným pendantom tejto koncepcie je myšlienka bezplatného vzdelania pre všetkých, lebo vzdelaní mladí ľudia môžu vlastným úsilím dosiahnuť ekonomický úspech a netrpieť tak celý život na dôsledky nepriaznivého pôvodu alebo ekonomickej neúspešnosti predkov.

Medzigeneračný prenos kultúry znamená, že novú generáciu treba naučiť v prvom rade kultúru konzumovať, či už ústami, zmyslami alebo konaním. Potom treba naučiť kultúru udržiavať, lebo bez údržby opravovania a opatery všetky diela ľudskej kultúry a je to jedno či materiálne alebo duchovné chátrajú a zanikajú. A v treťom skrutíniu treba naučiť mladú generáciu kultúru vytvárať.

Vo všeobecnosti kultúra ako ľudský výtvor smeruje k nemennosti a len tvorivé úsilie jednotlivcov ju posúva vpred. Hrubý odhad nákladov na prenos kultúry hovorí, že užívať kultúru treba naučiť všetkých, reprodukcia, udržiavanie a opatera kultúry predstavuje až 80 percent práce, ktorú musí spoločnosť vynakladať. Len dvadsať percent nákladov treba na to aby sa kultúra posúvala dopredu.

A ešte je tu politický problém ktorý súvisí s témou predchádzajúceho odseku. Je to otázka ako spravodlivo rozdeliť náklady na vzdelávanie medzi rôzne skupiny účastníkov procesu medzigeneračného prenosu kultúry. Prvý účastník odovzdávania kultúry dieťaťu je rodič. Základom kultúry je jazyk a ten sa dieťa naučí jedine od rodičov, ale čo potom, dokedy môže niesť zodpovednosť za osvojovanie si kultúry dieťaťom rodina. Kedy treba dieťa rodine odobrať a vrhnúť ho do školského systému. Kto dokáže lepšie pripraviť dieťa na osvojovanie si gramotnosti, rodič alebo učiteľka materskej školy? Ktorý systém si zaslúži akú finančnú podporu?

A potom, ako rozdeliť prostriedky na vzdelávanie v škole? Je spravodlivé dávať všetkým deťom v školskom systéme rovnaký príspevok, alebo treba robiť istý rozdiel

medzi budúcimi daňovými poplatníkmi a budúcim užívateľmi sociálnej podpory. A ktorým viac? Robiť to tak ako doteraz, že tí ktorí asi budú odkázaní na sociálnu pomoc dostávajú viac, alebo by to malo byť aspoň zrovnocenené?

Toto sú aspoň niektoré problémy, na ktoré musia nájsť odpovede politické reprezentácie, ale ktoré podstatným spôsobom determinujú možnosti reformy vzdelávacieho systému.

Učiac sa Slovensko naznačuje, že ministerstvo rezignovalo na myšlienku inkluzívnych škôl a že teda deti sa naďalej budú učiť v tých priestoroch, ktoré nám zanechala história. Prevažujúca infraštruktúra základného školstva je založená na pravidle jedna obec jedna škola.

Slovenská vláda sa medzinárodnou zmluvou zaviazala budovať školský systém ako inkluzívny¹. Pojem inkluzivita znamená iba to, že každá škola by mala byť schopná poskytnúť náležité vzdelanie všetkým deťom patriacim do okruhu jej pôsobnosti. Tento cieľ sa za súčasných podmienok nedá dosiahnuť, pretože väčšina školských budov je príliš malá na to aby sa tam dali sústrediť deti z viac ako jednej či dvoch obcí. Lebo inkluzívna škola musí byť veľká škola. Optimálne by mala mať aspoň štyri paralelné triedy v jednom ročníku. Takéto školy by sa museli vybudovať. Namiesto každej z nich zrušiť aspoň tri až štyri už existujúce školy. A vybudovať funkčný systém dopravy detí zo širokého okolia.

Druhý dôvod ktorý bráni inkluzivite sú platné zákony ktoré vylučujú možnosť takéto školy organizovať. Existuje národnostné školstvo, cirkevné školstvo, špeciálne školstvo, súkromné školstvo, umelecké školy, Všetky tieto školy sú exkluzívne, vždy určené len pre časť populácie. Pochybujem, že sa niekedy nájde politická vôľa niektoré z nich zrušiť a nahradiť inkluzívnymi.

Tretí dôvod proti inkluzívnym školám budú mať zriaďovatelia malých škôl na dedinách, pre ktoré by zrušenie miestnej školy znamenalo zánik možno jediného kultúrneho a intelektového potenciálu obce a nevyhnutie odcudzenie detí miestu bydliska.

O kvalifikácii a motivácii učiteľov sa nechcem zmieňovať, o tom hovoria všetci. Chcem len podotknúť, že inkluzívne školy vyžadujú nielen predmetových učiteľov ale celú množinu odborníkov, ktorí budú schopní doučovať deti s pomalším tempom učenia, učiteľov schopných odstraňovať poruchy čítania, písania, rozprávania a správania. Špeciálnych pedagógov na vyučovanie detí s mentálnou retardáciou. Sociálnych pedagógov na riešenie sociálnej situácie znevýhodnených žiakov, školských psychológov na diagnostiku vývinových porúch a podobne. O tom, koľko žiakov sa vymyká štandardu máme iba hmlistú predstavu a ešte hmlistejšiu predstavu máme o tom, koľkých odborníkov je školstvo schopné zamestnať a dať im zmysluplnú prácu.

Ak chceme prežiť ako civilizovaná spoločnosť musíme byť schopní preniesť kultúru, rozumejme obsah spoločnej pamäti spoločnosti zo staršej generácie na mladšiu. Naplniť pamäť mladej generácie obsahom kultúry vytvorenej generáciami. To znamená musíme nastupujúcu generáciu naučiť konzumovať vytvorené, čítať, počúvať hudbu, vnímať historickú hodnotu vecí, krásu obrazov a prírody. Musíme

---

¹ 1. Zmluvné štáty uznávajú právo osôb so zdravotným postihnutím na vzdelanie. Na účel uplatňovania tohto práva bez diskriminácie a na základe rovnosti príležitostí zmluvné štáty zabezpečia inkluzívny vzdelávací systém na všetkých úrovniach... Dostupné na:

<http://www.zpmpvsr.sk/dokum/dohovorOSN.pdf>

ju naučiť tieto hodnoty udržiavať v chode. 80 % všetkej práce ktorú treba urobiť aby sa kultúra národa udržala v chode je údržba a opravy. A napokon musíme naučiť mladých ľudí ako vytvárať ďalšie kultúrne hodnoty.

Prvý problém, ktorý treba v tejto súvislosti riešiť, je, čo má mladá generácia vedieť aby prežila. Chceme z detí urobiť kvalifikovaných robotníkov pre automobilky, alebo naozaj chceme (parafrázujem) **komplexný rozvoj osobnosti dieťaťa a rozvíjanie jeho jedinečného potenciálu**. A keď ten potenciál rozvineme, čo s ním štát dokáže urobiť. Pošle ho zametať ulice, nakladať tovar do supermarketov, opatrovať dôchodcov v Rakúsku, alebo riešiť problémy astrofyziky vo Švajčiarsku a Amerike? Ako vie už teraz štát využiť existujúci duchovný potenciál národa? Odhady hovoria že 300 tisíc Slovákov pracuje v zahraničí, To je šesť kompletných ročníkov. Iste technológia tvorí značnú časť kultúry národa, a žiaľ naše školstvo, teraz myslím základné školstvo sa veľmi malo stará o to, čo deti vedia urobiť vlastnými rukami. Viac sa stará o to, aby sa napĺňala myseľ mladých ľudí informáciami a v menšej miere i metódami ako s nimi narábať. Otázka čo minimálne sa musí dieťa naučiť v škole, aby budúca generácia nebola pokolením hlupákov a ďalšia národom neandertálcov, je stále nezodpovedaná. Na jednej strane sa snažíme dať deťom čo najviac poznatkov a na druhej nemáme istotu, či sú to práve tie, ktoré sú nevyhnutné na prežitie vo svete budúcnosti

Iste obsahom vzdelávania musí byť aj príprava na zamestnanie. Je tu ale aj druhý rozmer vzdelania. Úroveň vzdelanosti každého jednotlivého občana je zároveň aktom nastoľovania sociálnej spravodlivosti. Lebo vzdelaný človek má vyššiu flexibilitu vo svete práce a tým aj šancu na dosiahnutie ekonomického úspechu, bez ohľadu na bohatstvo alebo chudobu rodičov. Vzdelanie je aj investícia do vyšších daňových príjmov štátu v budúcnosti.

Na tretí rozmer vzdelávania upozornil J.A. Komenský vo svojom inauguračnom preslove na škole v Šárošpataku. Zdôraznil že nastala vážna zmena, pred ktorou stal vzdelávací systém jeho doby. Vzdelanie znamenalo že všetko čo bolo treba vedieť si dieťa muselo zapamätať. Dôvod bol prostý, knihy boli prakticky nedostupné. Tlač a dostupnosť kníh vyžadovala zmeniť prístup k vedomostiam. Už nebolo nutné mať všetok obsah kultúry v pamäti, stačilo sa naučiť, kde ho v prípade potreby možno nájsť.

Vzdelávací systém súčasnosti stojí pred obdobnou situáciou. Text predstavujúci obsah spoločnej pamäti spoločnosti je tak rozsiahly, že nie v moci žiadneho jednotlivca obsiahnuť všetky poznatky, zákony, technológie umelecké diela a zapísané myšlienky filozofov. Zároveň však sú informácie a informácie o informáciách tak ľahko dostupné ako nikdy predtým. Sú to však informácie, ktoré nie sú utriedené a nijako vopred vyhodnotené. A pracovať s nimi treba rovnako dômyselne ako to vyžadoval Komenský od svojich študentov, budúcich učiteľov. Problémom pedagogickej vedy súčasnosti je, že nám chýba génus Komenského typu, ktorý by našiel odpoveď ako sa s touto situáciou vyrovať. Pravda je, že existuje viacero pokusov a prístupov, ale v skutočnosti všetci skôr hádame ako by sme vedeli.

Ale mojím cieľom v tomto referáte nie je hovoriť len o kameňoch úrazu a hádzať do diskusie červených haringov.

Myslím si, že napriek všetkým okolnostiam existuje možnosť pokúsiť sa o budovanie inkluzivity aspoň na niektorých školách.

Dovoľujem si postulovať základnú axiomu inkluzívneho vzdelávania. Inkluzívnou môže byť iba škola, nikdy nemôže byť inkluzívnou školská trieda. Iba veľká škola umožňuje naplňať individuálne vzdelávacie potreby pomocou vnútornej diferenciacie vyučovania.

Domnievam sa že existuje dosť veľká množina základných škôl, ktoré by aspoň na prvom stupni mohli urobiť nejaké kroky k inkluzivite. Elementárnou zmenou na tejto ceste je drobná úprava rozvrhu O prvom stupni základnej školy hovorím preto že tam je diverzita žiakov najvyššia a špecifické dokonca i špeciálne vzdelávacie potreby sú najnaliehavejšie. Znamená to zaradiť prinajmenšom tri predmety, vyučovací jazyk, matematiku a cudzí jazyk na rovnaký čas v celej škole. Organizačne by to nemal byť problém, ale výsledok otvára rozsiahle možnosti na preskupovanie detí v triedach na vyučovanie s rozdielnym tempom či obsahom vyučovania. Otvára možnosti vytvárania skupín pre skupinové alebo dokonca individuálne vyučovanie detí s poruchami učenia, Ďalej to umožňuje vytvárať trvalé triedy pre deti z mentálnou retardáciou, ktoré budú časť štúdia zvládať separátne ale mnohé predmety môžu absolvovať vo svojej základnej triede.

Rovnako tak to umožňuje oddelené vyučovanie detí s jazykovým handikapom alebo z iným jazykovým pozadím ako väčšinová populácia. A nakoniec to môže znamenať i diferenciaciu vzdelávacích ciest pre všetky deti, vytváranie vzdelávacích programov a skupín pre deti pokračujúce vo vzdelávaní približne rovnakým tempom. Zavedenie individuálne rámca hodnotenia výsledkov, ktoré súčasný projekt reformy navrhuje je výbornou pomôckou pri tejto zmene. Veľké školy vo vidieckych oblastiach by mohli vytvoriť oddelenia pre umelecké a športové vzdelávanie prípadne aj dielne pre osvojovanie si technologických zručností.

Strach pred inkluzívnym vzdelávaním obsahuje v sebe jeden iracionálny prvok, obavu že v jednej triede sa nakopí taký počet žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, že to jednoducho nebude možné zvládnuť. Nech už znalosť počtu žiakov so špeciálnymi potrebami je akokoľvek nepresná, nepresahuje odhad ich proporcie v populácii desať percent. Pritom, medzi týchto žiakov patria takí, ktorí majú odstrániteľné poruchy ako sú poruchy učenia a správania, deti so zmyslovým intelektovým a kultúrnym deficitom, a napokon, deti s mimoriadnym nadaním. Akokoľvek počítame, desať percent sú dvaja žiaci v triede.

Je pochopiteľné, že žiadny učiteľ nezvládne sám výchovu a vzdelávanie všetkých. Inkluzívna škola musí byť veľká aj preto, aby sa celý tím odborných a pedagogických pracovníkov špecializovaných na riešenie vzdelávacích a vývinových problémov žiakov dal vytvoriť a užiť.

A tak ako som začal školskou psychológiou chcem ňou i zakončiť. V zozname odborníkov, ktorých činnosť súčasný školský zákon pripúšťa, zúfalo chýba jedna špecializácia a to psychológ -učiteľ.

Psychologická komora by veľmi rýchlo urobila zo školského psychológa klinického detského psychológa so súkromnou ambulanciou. Účinnosť psychologickej starostlivosti na školách nie je daná iba presnosťou diagnostiky a individuálnym poradenstvom. Túto činnosť spravidla dokážu zabezpečiť poradne. Psychológ pôsobiaci priamo v pedagogickom procese musí byť tak trochu sociálnym tak trochu pracovníkom a tak trochu pedagogickým psychológom, čo znamená že by mal mať okrem psychologickej rovnako i pedagogickú kvalifikáciu, tak ako je to na celom svete, pretože jeho práca nespočíva v znalosti diagnostikovania ale v uplatnení

diagnostických záverov do pedagogickej praxe, do samotného procesu vyučovania a do elementárnej terapeutickú práce predovšetkým formou behaviorálnej terapie a nápravy porúch správania, rovnako ako psychologického sledovania a zasahovania do sociálnych procesov prebiehajúcich na škole. Je paradoxom nášho školstva, že produkuje odborníkov, ktorí sú na takúto prácu pripravovaní a pritom im nedovoľuje, aby ju prakticky využili.

Literatúra:

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Dostupné: <http://www.zpmpvsr.sk/dokum/dohovorOSN.pdf>

FRIEND, Marilyn; BURSUCK, William D. *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers*. (6-th edition). Allyn & Bacon, A Pearson Education Company, Boston, MA, 2011. ISBN: 978-01-321-7972-0

KOMENSKÝ, J.A. Ako dômyselne používať knihy, hlavný nástroj vzdelávania. Reč prednesená na počiatku prác vo väčšej sieni potockej školy dňa 28 novembra 1650. Bratislava SPN, 1990.

MŠVVaŠ SR .. Návrh cieľov Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania.

UČIACE SA SLOVENSKO. Bratislava 2016 <http://www.minedu.sk/tezy-k-narodnemu-programu-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

Zákon NR SR číslo 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov..od 1.9. Dostupné:

<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>

Zákon NR SR číslo 317/ 2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch z 24.júna 2009. <https://www.minedu.sk/.../>

Poznámky k vystúpeniam účastníkov, čo nezaslali svoje texty

Peter Mach: Ospravedlnil J. Mikloška; KDH má vo svojej skrini poklad, ktorým je základný program Cesta pre Slovensko, na ktorého vzniku sa významne podieľal KREDIT. Preto aj v začínajúcom projekte sme odsúdení na úspech.

Peter Čiernik: Územná samospráva; personálna práca v samosprávach; deľba kompetencií medzi obcami, VÚC a štátom; stabilizácia odborného personálu a vzdelávanie predstaviteľov samosprávy. Vyjasnenie prerozdelenia kompetencií medzi Bratislavou a BSK.

Pavol Bielik: Majú kresťanskí demokrati ambíciu vládnuť v tejto krajine? KDH je dôkazom existencie nadprirodzených síl. Voľby do VÚC a komunálne voľby budú testom pre parlamentné strany. Musíme mať ambíciu vyhrať!

Martin Babík: rodina; Stavebný zákon; regulácia

Táňa Mikušová: Tváre robia značku a to aj na komunálnej úrovni, pretože tam robíme pre ľudí; cestovný ruch; rodinné podnikanie; Trump je dôkazom nepolitickej politiky. Na záver ešte: KDH je naša značka, nekydajme na ňu! Veriť budú človeku, ktorý sám niečo urobí.

Július Brocka: Odpovedá na 3 otázky: na prvú áno; ani v dnešnom svete zatiaľ nezaznamenal krízu princípov, na ktorých stojí kresťanská politika; na druhú tiež áno a na tretiu s istým váhaním tiež - inak by to bolo plytvanie energiou, lebo je nás málo a nemáme nadbytok; KDH síce reagovalo i na veľké témy - demografia, ale málo a slabo; jedine KDH ustojí, aby bolo nositeľom kresťansko-demokratickej politiky; teraz už ale nemôžeme len kopírovať naše zahraničné vzory, lebo ani druhí nevedia čo robiť v súčasnej komplikovanej situácii.

Marek Degro: zistili sme, že jeden a pol stranový program nestačí; budúcnosť garantuje mladá generácia; aj kresťanskí demokrati si musia uvedomiť, že to, čo doteraz fungovalo, už fungovať nebude. Treba vedieť náš program predať. Potrebujeme uveriteľnosť a zápal. Na otázku, či môže byť ešte KDH nositeľom kresťanskej demokracie sa ja pýtam, kto iný? Sme ochotní ponúknuť spoluprácu, za mladých i za nadáciu. (ponúkol workshop s mladými)

Ján Čarnoguský: na všetky 3 otázky odpovedá áno. Iné strany na to nemajú výdrž. Dve výzvy: a) ako sa zmocniť drobných praktických tém; b) ako sa zmocniť zásadných tém, ktoré sú ideové a zahranično-politické. Prvý okruh - KDH to robí, a i tu si to vypočul. Zásadné témy: ideová základňa takejto strany - v poslednom desaťročí tu KDH zoslablo. Geopolitický postoj - zodpovedať na takéto otázky vyžaduje zásadnejší postoj a aj konanie. Nerobme si ilúzie, že KDH v tomto roku bude schopné nájsť zásadnejší postoj, na to je potrebný dlhší čas. Len cez zvládnutie takýchto provokatívnych tém a hľadanie nových pôjde KDH dopredu.

Pavol Prikryl: ideový základ je alfa a omega všetkého. Nenahrádzať „kresťanský“ za „konzervatívny“. Svätý otec hovoril o novej generácii kresťanských politikov. Ani raz tu nepadlo slovo kultúra. V štúdiu treba klásť dôraz na kultúru. Máme poklad, ktorý sme si hlboko zakopali. Keď to nevieme povedať, pohlcuje to politická korektnosť. Druhá téma je školstvo. K téme rodina - komicky nízke prídavky na deti. To sú typické témy pre KDĽ.

Emil Komárik: školstvo a vzdelávací systém. Dva rozmery - politický a odborný. Politický - musí tu byť niekto, koho treba učiť. Ako zabezpečiť dostatok detí? V súčasnosti by bolo treba zrušiť skoro všetky školy na dedinách. Mojžišov zákon. Zmyslom vzdelávania je previesť kultúru národa z jednej generácie na ďalšiu (nie individuálne vzdelávanie či príprava na povolanie). Politickou témou je, koľko dá štát do reprodukcie kultúry. Musíme sa rozhodnúť, či bude malá škola v každej obci alebo veľa obcí bez škôl a teda aj bez kultúry. Väčšina práce, ktorú budú ľudia v budúcnosti vykonávať, budú neopakujúce sa práce (nie výroba auta, ale údržba a oprava); opakujúce sa práce budú čoraz viac robiť automaty. Pre informačnú revolúciu nám tu chýba nový Komenský. Toto ale nevyrieši politika. V závere ešte navrhol tému materstvo ako zamestnanie.

Jozef Klokner: má problém s odpoveďou na tretiu otázku. A pýta sa tiež, či to, čo urobíme, prijme aj vedenie KDĽ?

Peter Haťapka: Ešte kresťanská demokracia nezahynula! To vidno aj z tejto diskusie. Spravidlivosť. Kde bolo KDĽ, keď sa rozdeľovali pozemky, akcie a pod? Boli sme konzervatívni v etických otázkach a liberálni v ekonomických otázkach. Bola to taktická chyba. Médiá. Bez nich sa súca politika robiť nedá.

Ján Stanek: socialistický blok prehral studenú vojnu, pretože plná zamestnanosť podväzovala iniciatívu.

Zapísali: Ivan Šimko, Emil Arvay

Fotodokumentácia z rozpravy:

